

EPOS QAHRAMONINING ILK HAYOTI BILAN BOG‘LIQ MOTIVLAR

Shoira Atabekovna Raximova

Toshkent tibbiyot akademiyasi katta o‘qituvchisi (PhD)

shoira77.77@bk.ru

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada mo‘jizaviy tug‘ilish motivlarining o‘zaro o‘xshash va alohidalik tomonlariga, ularda qatnashadigan homiylar bilan bog‘liq masalalarga to‘xtalgan holda mo‘jizaviy tug‘ilish hodisasining ayrim jihatlari yoritilishiga e‘tibor qaratilgan. Bundan tashqari Kavkaz va O‘rta Osiyo versiyalarida keltirilgan epos bosh qahramonining tug‘ilishi bilan bog‘liq motivlari, eposning Xorazm va Qoraqalpoq versiyasiga aloqador detallar mintaqaviy xarakter kasb etishi bilan taqqoslab o‘rganilgan va maqolada o‘z aksini topgan.

Kalit so‘zlar: mo‘jizaviy tug‘ilish, motiv, epos, bosh qahramon, Go‘ro‘g‘li, doston, ertak.

ABSTRACT

This article focuses on the similarities and differences between the motives of miraculous births, as well as some aspects of the phenomenon of miraculous births, paying attention on the issues related to the sponsors involved. In addition, the motives associated with the birth of the protagonist of the epic in the Caucasus and Central Asian versions, the details of Khorezm and Karakalpak versions of the epic are studied in comparison with the regional character and reflected in the article.

Keywords: miraculous birth, motive, epic, protagonist, Gorogly, epic, fairy tale.

KIRISH

Mo‘jizaviy tug‘ilish va ilk jasoratga oid motivlar. Mo‘jizaviy tug‘ilish motivi “Go‘ro‘g‘li” eposining bosh qahramonining tug‘ilishiga aloqador masalalarda yorqin ko‘zga tashlanadi. Ma‘lumki ushbu epik qahramon Kavkaz va O‘rta Osiyo versiyalaridagina emas, balki o‘zbek dostonchiligida tarqalgan ikki versiyada ham tug‘ilishi jihatidan ayrim xususiyatlarga ega.

Biz ushbu mo‘jizaviy tug‘ilish motivlarining o‘zaro o‘xshash va alohidalik tomonlariga, ularda qatnashadigan homiylar bilan bog‘liq masalalarga to‘xtalgan holda mo‘jizaviy

tugʻilish hodisasining ayrim jihatlarini yoritishga harakat qilamiz. Ayniqsa eposning Xorazm versiyasiga aloqador detallar mintaqaviy xarakter kasb etishi bilan eʻtiborni oʻziga jalb qiladi. Ularni batafsil yoritish folklorshunoslik ilmiga muayyan yangiliklar bera oladi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA

Xorazm versiyasida tasvirlanishicha, Chamlibel viloyatining hokimi Jigʻolibekning Ganjimbek, Moʻminbek va Odibek degan oʻgʻillari boʻladi. Kenja oʻgʻil chaqqonroq boʻlgani uchun Jigʻolibek qarigach, beklikni unga topshiradi. Odibek Gulandom ismli qizga uylanadi, oʻzi esa tez oʻtmay vafot etadi. Saldan keyin homilador xotini ham dunyodan koʻz yumadi. Shu orada Ganjim oʻzining bir echkisini qabristonga tez-tez borib kelishiga eʻtibor qilib, tekshirib koʻrsa, Odibekning ayoli koʻmilgan mozor yaqinida bir goʻdak koʻzga tashlanadi. Ganjim bu hodisadan hayratga tushadi va otasi Jigʻolibekka bu ahvolni bildiradi.

Ota oydin boʻlsin koʻzing,
Xatosi yoʻqdur bu soʻzim,
Ochildi toleʻ yulduzing,
Sango davlat kelgan boʻlgʻay.
Pirlardan karomat boʻldi,
Xudodan sharofat boʻldi,
Goʻr ichinnan bir sas keldi,
Saning oʻgʻling boʻlgʻan boʻlgʻay.
Ganjim deyar yo mehribon,
Koʻnglimda qolmadi armon,
Chamlibela doʻndi davron,
Bizga davlat kelgan boʻlgʻay.

Ganjimbek bu soʻzni aytib tamom qilgʻannan keyin Jigʻolibek hayron boʻlib, aytdiki, ammo oʻgʻlim, bu soʻzlaringa man tushuna olmay turibman, kecha bir tush goʻrvadim alima oltin oshiq barvadilar, shoyad aytganlaring shuni oʻngdagisi boʻlsa, qani oʻtirib mango gapingni bir tushuntir, dedi.

Shunda Ganjimbek aytdiki: ey ota, oʻn kun boʻldi, suridagi gechillardan biri kunduzi yoʻqolib, kechasi qaytib kelib yurvadi, bu ahvolni tekshirib koʻrsak, gechi Odibekning xotining mozorina qarab ketar ekan. Borib qarasak, bir kichkina bola gechini emib turibdi, bizlarni koʻrib mozorni ichiga kirib ketdi, dedi. Jigʻolibek aytdiki, ammo oʻgʻlim, bu gapingda jon bor oʻxshaydi. Odibekning xotini qazo qilgʻanda homilasi bor edi,

Xudo inoyat qilib shu farzandin ikki toshni orasinda bergan bo'lsa, bu ishdan Ollog'a shukr qilmoq kerak dedi. Shundan keyin ota-bola sevinishib mozorni boshina qarab yo'l oladilar.

Bu xabarni eshitib, butun el-yurt ham avliyog'a qarab yurish qilaverdilar. Ganjimbek bilan otasi mozor yonina yetishganda, bola top mozorni yonboshinda o'ynab o'tirvadi. Bola bu odamlarni ko'rib, mozorni ichina kirib g'oyib bo'ldi. Shunda elni kattalari, yoshulli, oqsoqollari aytdiki, bu bolani o'g'il, qizlig'ini ballilamak uchun mozorning yonboshina bir oshiq bilan bir qo'g'irchoq qo'ymoq kerak, bola shularni qaysisini o'ynasa, uning o'g'il, qizlig'i ma'lum bo'ladi, dedilar. Darrov oshiq bilan qo'g'irchoq topib, mozorning yonboshina qo'yib barida ondib turdilar. Bola birozdand so'ng chiqib oshiqni o'ynayverdi.

Jig'olibek bolaning o'g'il ekanini bilib juda sevindi. Shundan keyin bu bolani na hiyla yo'l bilan olmoqni maslahat etdilar. Birov tuzoq quramiz dedi, birov yana bir gapni aytdi. Lekin bu usullar hech kimga yoqmad. Oxiri bir qarri aytdiki, bu bolani tutmoq uchun avvalambor bir egar yasamoq kerak, shu egarni mozor yonboshina qo'yib sirish surkash kerak, bola mozordan chiqib, egarga minganda yopishib qoladi, ana undan keyin bolani tutaveramiz, dedi. Bu gap hammaga ma'qul bo'lib, egar yasab, sirish surtib, mozor yonboshinda qo'yib o'tirdilar. Bir vaqt bola chiqib, egarni ko'rib avval uni o'ynab o'tirdi, keyin ustiga mindi, minib o'ynagan so'ng sirish yopishib parch bo'lib boraverdi. Shu vaqtda borib bolani egar bilan birga ko'tarib oldilar. Jig'olibek uni bag'rina bosib o'pib sevinganidan yig'lab yubordi. Bolani uyga opkelib, kiyim-kechak kiydirib yasatib, Chamlibel viloyatiga jar chaqirtirib aytdiki, ey xaloyiq, Jig'olibekni ko'zzina nur, belina darmon bo'lado'vin Xudo bergan farzandini to'yina kelaveringlar dedi. Buni eshitgan xaloyiq enib kelaverdi. Elni katxudolarini yig'nab bolaga ism qo'yishni maslahat qildilar. Birov u dedi, birov bu dedi, oxiri bir oqsoqol aytdiki, bu farzandning yo'li ravshan bo'lsin qarong'iliqdan yoqtiliqqa chiqdi. Shu sababli ismi ham Ravshan bo'lsin dedi.

Yana bir kishi aytdiki, ammo xaloyiq, natasizlar tortishib o'tirib, bu bolag'a Xudoni o'zi ism qo'yib qo'yibdi, axir bu bola go'rda tug'ildi, shuning uchun Go'ro'g'li bo'ladiku. Bu bolani ismi o'zi bilan tug'ilgan dedi. Bu kishini so'zini katxudolarga yoqmasa ham, xaloyiq bolani ko'pincha, Go'ro'g'li deb aytib boshladi. Ana endi xaloyiq tarqaldi. Bola odamlarga o'rganishib, bir-yarim gap so'zlara tushunib, kun-kundan o'saverdi.

U juda tinib-tinchimas, sho'x bola bo'lib yetishdi. Natijada goh qo'shnilar Ganjim bilan ba'zi ko'ngilsizliklar chiqa boshladi. Jig'olibek bu ko'ngilsizliklarni bartaraf qilish uchun Go'ro'g'lini

olib, Xunhorshohning oldiga boradi va shu yerda seislik qiladi. Podsho bir kuni Jig'olibekka uch desa, uchadigan, chop desa chopadigan bir ot yetishtirishni buyuradi. Seis ishga kirishib, suv otidan nasl oladi. Lekin buyurgan ot bu naslning ikkinchi avlodidan tug'ilishi kerak edi. Seis bu gapga podshohni ishontira olmaydi. Oqibatda Xunxorshoh uning ko'zini o'ydiradi va o'g'lini o'ldirtiradi. Shundan keyin Jig'olibek ushbu toyni podshoxdan tilab olib, tul kelin va Ravshan bilan Chambilga qaytadi. Ular kelib uch gumbaz tog'ida makon tutadilar. Bir kuni 40 qalandar mehmonga kelib, Gulandomning go'zalligi haqida Rayxon Arabga xabar berishadi. Rayxon Arab uch gumbazga kelib, Gulandomni olib qochib ketadi. Go'ro'g'li shunda yangasining maslahati bilan uning otidan nasl olib qoladi. Bir yildan keyin baytal tug'adi. Go'ro'g'li uni Jig'olibekning barcha ko'rsatmasiga to'la amal qilib boqadi. Oxiri bir kuni ot yo'qoladi. Keyin uni qirq chiltan, uch yuz oltmish eranlar yig'ilgan joydan topib, o'zi va otiga 120dan yosh, qilich va imon tilab, farzand tilashni unutadi. Keyin Isfahonga borib, kim ko'tara olsa, shunga bepul berish uchun qo'yilgan yoyni qo'lga kiritib, yetti fildan o'q o'tqazib, yoy tuzatuvchilarning shartini bajaradi. So'ng Ganjimni topib, bobosini Chambilga ko'chirib olib keladi. Chambilning katxudolari uni otasining o'rniga bek qilib saylashadi. Yoniga yigit yig'ib berishadi. Ammo bu yigitlar Go'ro'g'liga sodiqlik qilmay tashlab ketishadi. Oxiri u otasidan qolgan, Safar ko'sa boshchilik qilib yurgan 40 yigitga duch keladi. Shunday qilib, Go'ro'g'li G'iro'tiga, 40 yigitga va Chambil eliga egalik qila boshlaydi.

Go'ro'g'lining tug'ilishi va yoshligi bilan bog'liq mazkur doston barcha versiyalarda asosiy o'rin egallaydi. Ozarbayjon va qozoq versiyalarida uning otasiga bag'ishlangan ma'sus shoxobcha bo'lib, boshqa versiyalarda bu bo'lim ko'rinmaydi. Unda she'riy parchalar yo'q, o'zi juda qisqa. U dostonidan ko'ra ko'proq ertakka o'xshab ketadi. Ali kishi Hasanxonning yilqichisi bo'lib, suv oti naslidan olingan ko'rimsiz toylarni ko'rsatgani uchun podsho uning ko'zini o'ydiradi. Ali kishi bu toylarni podshodan tilab olib, Ravshanga ularni qorong'ida boqtiradi. Bu versiyada Go'ro'g'lining go'rda tug'ilishi epizodi yo'q. Ali kishi o'limi oldidan, ko'zi ko'r bo'lganligi sababli Ravshanga Ko'ro'g'li deb nom beradi. Qozoq versiyasi eposning sharqiy versiyasiga mansub bo'lib, unda ertaklarga xos bo'lgan fantastik motivlar salmog'i kattadir. Undagi bu xususiyatni epos haqida tadqiqot olib borgan M.G'umarova alohida ta'kidlab, hatto qozoqlar orasida qadimdan mashhur bo'lgan To'liboy sinchi haqidagi afsona ham eposning boshiga qo'shib yuborilganini ko'rsatib o'tadi.

Qoraqalpoq versiyasining mazmuni esa turkman va Xorazm versiyalariga aynan to'g'ri keladi. Biroq bunda Go'ro'g'lining

tugʻilishi haqidagi voqealar versiyaning “Avazxon” boʻlimiga kiritilgan.

NATIJALAR

Eposni harakatlantiruvchi kuch epik qahramondir. Uning faoliyatida tugʻilishidan boshlab toki hayoti yakunlanguncha bosib oʻtadigan anʻanaviy bosqichlari boʻlib, ular dunyo xalqlari eposida koʻp jihatlari bilan oʻzaro oʻxshash keladi. Shu bosqichlardan biri epik qahramonning ilk jasorat koʻrsatib, eliga tanilishidir. Bu lavhani koʻplab eposlarda uchratish mumkin. “Alpomish” dostonining bosh qahramoni Hakimbek oʻzining birinchi jasoratini yetti yoshida amalga oshiradi. Uning Alpinbiy bobosidan qolgan oʻn toʻrt botmonlik yoyi bor edi. Oʻq yoyini koʻtarib, oʻqini qoʻyib yuboradi. Oʻq Asqar togʻning yuksak choʻqqilarini yulib olib ketadi. Natijada Hakimbek alp nomini olib, Alpomish deb atala boshlaydi.

Qirgʻiz eposi “Manas”da aytilishicha, Manas oʻzining birinchi qahramonligini toʻqqiz yoshida amalga oshiradi. U eliga bostirib kelgan Dovdur zoʻravon Joʻlaydov bilan Qobon alpni kurashda yengib, alp degan nomga ega boʻladi.

“Goʻroʻgʻli” eposidagi Goʻroʻgʻli esa toʻqqiz yoshida hech kim koʻtara olmagan yoyini koʻtarib, qatorlashtirib qoʻyilgan yetti filga qarab oʻq otadi, bu oʻq yetti filni ham teshib oʻtadi. Epik qahramonning ilk jasorat koʻrsatib, alp yoki bahodir nomiga ega boʻlishi “Goʻroʻgʻli” eposining Sharqiy versiyasidagi dostonlarda ham koʻplab uchraydi.

Ergash Jumanbulbul kuylagan “Qunduz bilan Yulduz” dostoni “Goʻroʻgʻli” turkumiga mansub boʻlib, unda tasvirlanishicha, Goʻroʻgʻlining oʻn yashar nevarasi boʻlgan Nurali yetti yashar ukasi Ravshan bilan otasi Avazxonni dushmanlar changalidan qutqarib qolishadi.

Shu narsani taʼkidlash joizki, epik qahramonning ilk jasorati qadimgi eposdan kelayotgan anʻanaviy motivdir. Buning dastlabki koʻrinishlari “Dadam Qoʻrqut” kitobida ham berilgan. Bu qadimiy yodgorlikda tasvirlanishicha, yigitlarga ilk jasorat koʻrsatib, oʻzini tanitmaguncha hatto ism ham berishmagan. Bu eposdagi qahramon Bamsi oʻn besh yoshida birinchi bor oʻz jasoratini namoyon qiladi.

Moʻgʻul eposida mashhur boʻlgan Jangʻar hatto ikki yoshida otga minib, uch yoshida dushmani mahv qiladi.

Bu kabi xususiyatlar Gʻarb folklorida ham xuddi shunday tarzda koʻzga tashlanadi. Masalan, olmonlarning “Zigfrid haqida qoʻshiq” asaridagi Zifrid faoliyatida, Fransuzlarda mashhur boʻlgan “Goland haqida qoʻshiq” asaridagi Roland hayotida ham xuddi shunday hodisani kuzatish mumkin.

Hatto ularning yoshlikdagi hatti-harakatlari-o‘z o‘rtoqlari bilan munosabatlari, jangovar otga bo‘lgan munosabati, sho‘xliklari va shaddodliklari ko‘p tomonlari bilan turkiy xalqlar orasida tarqalgan Alpomish, Manas, Go‘ro‘g‘li kabi epik qahramonlarning yoshlikdagi xulq-atvorlariga juda o‘xshab ketadi.

Bu o‘xshatishliklar, tipologik holatlarning negizida jahon xalqlarining barchasiga xos bo‘lgan tipologik dunyoqarash yotadi.

Istagan bir xalq yoki millat o‘zining xususiy tarixi jarayonida ko‘plab umumiy hodisalarni boshdan kechirgan. Bu jarayon eng qadimgi davrlarda ayniqsa bir-biriga juda o‘xshash bo‘lgan. Insoniyat tarixi, uning maishiy turmushi qadimiyluk sari siljigan sayin umumiylik xususiyati kuchayib boradi. Qadimgi hayotda farovonlik, vatanni himoya qilish orzusi barcha xalqlar uchun eng asosiy muammo bo‘lib hisoblangan. Tashqi dushmanlar bilan kurashish, bosqichlardan vatanni mudofaa qilishda doimo xalq bahodirlariga kuchli ehtiyoj tug‘ilgan. Bu holat o‘z-o‘zidan bahodirlarni, alplarni yetishtirishni taqozo etgan. Va bu orzu amalga ham oshgan. Xalq orasida bunday qahramonlarning siymosi eposning bosh qahramoni qiyofasiga ko‘chgan. Ular qiyofasidagi umumiylik, o‘zaro o‘xshashlik xalqlar dunyoqarashidagi orzu-umidlarning bir-biriga mos kelishi bilan uzviy aloqaga egadir.

Mo‘jizaviy tug‘ilish motivining shakllanish etaplari ko‘proq afsona va ertaklar bilan aloqadordir.

Folklor asarlaridagi epik obrazning tug‘ilishi masalasi hamisha mo‘jizaviylik hodisasi bilan aloqador tarzda namoyon bo‘ladi. Bu qadimiy va an‘anaviy motiv ertaklar bilan dostonlardagi motivlarni qiyos qilganda ayniqsa yorqin ko‘rinadi. Ma’lumki, ertaklar ibtidoiy inson tushunchasi bilan bog‘liq bo‘lgan hayoliy voqealarning dastlabki badiiy namunalari hisoblanadi.

Shu sababli ularda bayon etiladigan mo‘jizaviy tug‘ilish motivi o‘ta hayoliy ekanligi bilan dostonlardagi o‘sha motiv tasviridan farq qilib turadi. Masalan, “Olmos botir” ertagi shunday boshlanadi: “Bir bor ekan, bir yo‘q ekan. Qadim zamonda bir chol va kampir yashagan ekan. Chol oltmish yoshga kiribdi, kampir ellik yoshga kiribdi-yu, lekin bolalari yo‘q ekan. Nihoyat kampir o‘g‘il tug‘ibdi. Bu bolaning og‘irligi bir botmon, bo‘yi ikki gaz emish. Bola soatlab o‘saveribdi”.

Ertakdagi tug‘ilish motivi bir qaraganda oddiy, lekin mantiqan juda hayoliydir. Bolaning og‘irligi bir botmon deyilishi dastlab ajablanish tug‘dirmaydi. Biroq tahlil qilib ko‘raylik. Bir botmon qadimda har bir mintaqada har xil og‘irlikni anglatgan. Jumladan, Xorazmda 40, Buxoro va Farg‘onada 131, Toshkentda 171 kilogrammni tashkil etgan.

Uzunlik o'lchovi bo'lgan gaz esa 1 metrda oshiq bo'lgan. Ana shu nuqtai nazardan qaraganda ushbu mo'jizaviy tug'ilish haqiqatdan yiroqdir.

Endi doston masalasiga kelsak, ularda ham tug'ilish motivi hayotiylikdan yiroq tarzda bayon etiladi. Chunki, epos "... ayrim arxaik ertak motivlarini o'z tarkibiga singdiribgina qolmasdan, ko'pgina mifik modellardan ham foydalanadi".

Bu motiv "Edigo" dostonining epik qahramonining tug'ilishi masalasida alohida ko'zga tashlanadi. Dostonda tasvirlanishicha, edigoning otasi karomatli shaxs, onasi esa pari avlodiga mansub bo'lib, pari o'z homilasini Semurg' qushning uyasiga tug'ib, o'sha joyga ko'yib ketadi.

MUHOKAMA

Ertak va dostondagi tug'ilish motivlarini taqqoslaganla ikkalasi ham o'ziga xos hayoliy ekanligi bilan bir-biriga o'xshash keladi. Biroq, ushbu hodisani to'la tahlil qilish ayrim alohidaliklarni aniqlashga yordam beradi. Ertakda bolaning og'irligi va bo'yiga e'tibor jalb etiladi. Eshituvchi ertakchidan o'sha ma'lumotni tinglagach darhol ertak qahramonining kuch-qudratli bo'lib tug'ilganini tasavvur qiladi. Keyingi tasvir esa mazkur tasavvurni isbot qilib beradi.

Dostondagi tug'ilish motivi ham o'ta hayoliy ekanligi bilan namoyon bo'ladi. Lekin tasvirda bolaning og'irligi yoki bo'yiga e'tibor qaratilmaydi.

Dostonda mo'jizaviy tug'ilish hodisasi o'lchov va hajm bilan belgilanmaydi. Unda teran tasvir, voqealar bayonidan kelib chiqadigan yashrin ma'lumotlar borki, buni tinglovchining o'zi idrok qilmog'i lozim bo'ladi.

Masalan, Edigoning otasi inson, onasi esa piri. Pari masalasida doston tinglovchining asosiy tasavvuri ushbu jonzo'ning go'zalligi va inson qo'lidan kelmaydigan ishlarning uddasidan kelishidir.

Ushbu ota – onadan epik qahramonning tug'ilishi o'z – o'zidan mo'jizaviylikni keltirib chiqaradi. Chunki epik qahramonning keyingi faoliyatidagi barcha g'aroyib hodisalar, uning go'zalligi, kuchliligi, har qanday ishning uddasidan chiqishi, jangovorligi va boshqa xususiyatlari uning paridan tug'ilganligi bilan bog'liq holda o'z izohini topaveradi. Agarda biror ishning uddasidan chiqolmay epik to'siqqa duch kelsa, unga homiylar yordam beradi.

Homiylar yordami ham dostonlarga ertaklardan o'tgan.

XULOSA

Shunday qilib, ertak va dostonlarda tug'ilish motivi mo'jizaviyligi, xayoliyligi bilan o'zaro hamohang keladi. O'z

navbatida dostonlardagi tugʻilish motivi terak tasvirga, dalillashga asoslanganligi, tasvirning badiiy koʻlamdorligi bilan ertaklardagi tasvirdan alohidalik kasb etadi.

Dostonlarda Xudodan, avliyo va pirlardan tilab farzand olish motivi koʻplab uchraydi. Shunday dostonlardan biri “Huriliqo va Hamro”dir.

Doston muqaddimasida aytilishicha, Misr viloyatining podshosi Xisravshohning farzandi boʻlmagan. Befarzandlikdan hasrat chekkan podshoh tarki dunyochilik yoʻlini tutadi. Shunda vaziri unga Shohimardon qabriga sigʻinib, farzand tilashni maslahat beradi. Podshoh Shohimardon qabrida tun oʻtkazganda tushida unga uch oʻgʻil va bir qiz berilishini, lekin, 14 yoshga kirganda ularning jonining yana qaytarib olinishini bildirishadi. Shu asnoda uch oʻgʻil va bir qiz tugʻilib, ular 14 yoshga ham kirishadi. Podsho ularning koʻz oldida oʻlishini istamay safarga joʻnatadi.

Doston voqealari shu yerga kelganda asardagi asosiy qahramon obrazi maydonga chiqadi. Bu obraz kenja oʻgʻil Hamro edi. Odatda kenja oʻgʻil haqida ertaklarda juda koʻp sarguzashtlar tilga olinadi. Bu dostonda ham ertakka xos lavhalar juda koʻp. Jumladan, safarga chiqqan bolalar uch yoʻl bandiga kelib, kattasi “borsa kelar”ga, oʻrtanchisi “borsa xatar”ga, kenjasi “borsa kelmas”ga joʻnab ketishadi.

Keyingi voqealar asosan kenja oʻgʻil faoliyati bilan bogʻlanib ketadi. Doston ertak sujeti bilan aloqador boʻlganligi sababli kenja oʻgʻilning barcha ishlari anʻanaviy andozaga muvofiq davom etadi. Kenja oʻgʻilning oliyjanoblighi tufayli podshohning barcha farzandlariga qaytadan hayot beriladi. Shu jarayonda yana ertaklardagi kabi bulbuligoʻyo qush muammosi tugʻiladi.

Eposdagi motivlar tizimining birinchi qismini qahramonining ilk hayoti bilan bogʻliq motivlar tashkil etadi. Bu doiraga moʻjizaviy tugʻilish va ilk jasoratga oid motivlar, doʻst tutinish va uylanish motivlari, epik ot va qurol bilan bogʻliq motivlar kiradi. Bu jarayonda epik qahramon toʻla shakllanadi. Bu motivlardan keyin epik qahramonning ijtimoiy hayot bilan aloqador faoliyatini yorituvchi motivlar boshlanadi. Bu doiraga epik qahramonning jangavor guruhi motivi, vatan himoyasi va asirga tushish motivlari, eposda mifik evrilish motivi va yakuniy motiv xisoblangan epik qahramonning oʻlimi bilan bogʻliq tafsilotlar kiradi. Albatta har bir eposda boshqa motivlar ham boʻlishi mumkin. Biz bu yerda asosan oʻzbek eposidagi motivlar tizimiga tayandik.

REFERENCES

1. Sh.M. Mirziyoyev. “Oʻzbekiston adabiyoti va sanʼati” gazetasi, 2018-yil 18-may №21 (4471)

2. Jirmunskiy V.M. Zarifov X.T. Uzbekskiy narodniy geroicheskiy epos. –M.: GIXL, 1947. –S. 294-300
3. Imomov K. Dostonlarda ertak motivlari. // Fozil shoir. - T.: “Fan”, 1973. – B. 97 – 104.
4. Imomov K. O‘zbek satirik ertaklari. – T.: “Fan”, 1974. – 207 b.
5. Imomov K. Ertak va dostonlarda ideal qahramon talqini masalasiga doir. // Po‘lkan shoir. - T.: “Fan”, 1976. – B. 127-133.
6. Imomov K. Sehrli ertaklar. // O‘zbek folklori ocherklari, 2-tom. - T.: “Fan”, 1989.
7. Imomov K. Yalmog‘iz – jodugar obrazi talqiniga doir//Islom shoir va uning xalq poeziyasida tutgan o‘rni. - T.: “Fan”, 1978. – B.77 – 88.
8. Mirzayeva S. O‘zbek xalq romanik dostonlari poetikasi. – T.: “Fan”, 2004. – 192 b.
9. Oltin beshik: ertaklar. – T.: Adabiyot va sa’nat nashr., 1985. – 256 b.
10. Oshiq Mahmud, Avazxon. - T.: “Fan”, 1970. 50-b.